

www.merhabahaber.com

f facebook.com/akademiksayfalar

CİLT: 16 • SAYI: 20
8 HAZİRAN 2016 ÇARŞAMBA

Merhaba

gazetesinin her Çarşamba
okurlarına armağanıdır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maliuz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

KARAPINAR

"SULTANIYE"

ÖZEL SAYISI

KARAPINAR ÖZEL SAYISI ÜZERİNE...

Akademik Sayfalar Özel Sayıları, büyük çoğunluğu şahıslar hakkında olmak üzere çeşitli konularda hazırlanmaktadır. Geçtiğimiz yıl Konya'nın özellikle hakkında az sayıda çalışma, yayın bulunan ilçe ve yerleşimleri hakkında da özel sayı hazırlama çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmalarımızda Konya Ansiklopedisi'nin ilgili maddeleri esas alınmış, bu temel üzerinde bir nevi gezi rehberi de olabilecek şekilde kültür ve tabiat varlıklarını ile Kulu, Çumra, Tuzlukçu, Taşkent, Hadim ilçelerinin sayılarının taslakları tamamlanmıştır.

Bu çalışmalarımız devam ederken, Konya Büyükşehir Belediyesi Koyunoğlu Müzesi ve Konya Fikir, Sanat, Kültür Adamları Derneği'nin birlikte düzenlediği "İkinci Sohbetleri" kapsamında, Kadınhanı, Cihanbeyli ve Yunak ilçeleri hakkında da birer program yapılmıştır.⁽¹⁾

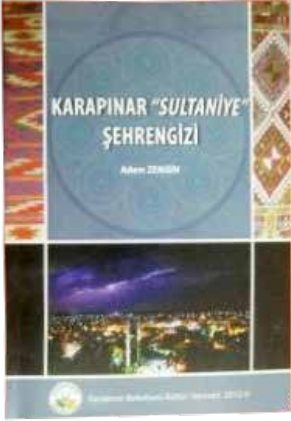
30 Nisan 2016 tarihinde ise İkinci Sohbetleri'nde Mehmet Ali Uz'un oturma başkanlığında Adem Zengin ve Derya Karakaya'nın su-

num yapacağı Karapınar Konferansı gerçekleştirildi.

Bu programa özel olarak, konuşma metinlerinin ve takdim yazımızda seçme bir kaynakçanın yer aldığı "Karapınar Özel Sayısı" da okuyucularımızın takdirlerine ayrı basım olarak sunulmaktadır.

Kaynaklar:

- Abdurrahman Dinç, "Karapınar Coğrafyası", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 84, 85.
- Adem Zengin, "(Karapınar) Halk Kültürü", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 97, 98.
- Adem Zengin, Karapınar "Sultaniye" Şehrengizi, Karapınar Belediye Yayını, Konya 2012.
- Cuma Yaman, Konya ili, Karapınar İlçesinin Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yapısı, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2009.
- Derya Karakaya, Eski / Karapınar Kazası Vakıf Eserleri, Konya 2012.
- H. Mustafa Eravcı, "Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Karapınar", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 90-92.
- Hasan Bahar, "İlkçağda Karapınar", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 88-90.
- İbrahim Gündüz, Bütün Yönleriyle Karapınar, Kuzular Ofset, Konya 1980.
- İbrahim Gündüz, Karapınar Folkloru, Konya 1988.
- İbrahim Gündüz, Karapınar ve Yakın Çevresini Tanıyalım, Konya 1986.
- Osman Akandere, "Konya Vilayeti Salnamelelerine Göre Karapınar Kazası'nın 1868-1904 Yılları Arasındaki İdari Yapısı ve Mülki İdare Fonksiyonları", Karapınar Sempozyumu (26-27 Ekim 2000), Konya 2000.
- Osman Gümüşçü- Mutlu Yılmaz, "Ulaşım Şartlarının Ortaya Çıkardığı Şehir", Karapınar Sempozyumu (26-27 Ekim 2000), Konya 2000, s. 53-68.
- Yusuf Küçükdağ, Karapınar Sultan Selim Külliyesi, Karapınar Belediyesi Kültür Yayını, Konya 1997.

(1) İkinci Sohbetleri'nde gerçekleştirilen Konya ilçeleri hakkındaki toplantılar: "Kadınhanı ve Turgutoğulları", 23 Ocak 2016; "Eşkeşan Yöresi ve Cihanbeyli", 20 Şubat 2016; "Geçmişten Günümüze Yunak", 26 Mart 2016.

KARAPINAR SULTANIYE KASABASI

Adem
ZENGIN

Karapınar'ın Proto-Hititlerden beri "**Hyde**" daha sonra "**Thebasa**" olarak ismi tarihi kaynaklarda geçmekle beraber bu iki isimdeki şehir haritalarda tam olarak oturulmakla birlikte Karapınar civarı olduğu kesindir. Hyde (Thebasa = Karapınar) Bizanslılar zamanında çifte şehirlerden olup, Thebasa bir piskoposluktur.

Bu dönemde Frigler ve Lidyalılar bölgeye hakim olmuşlar ve medeniyet izlerini bırakmışlardır. Frigler dini inanışları gereği Kibele-(Sibel) isimli tanrıya tapmışlar ve bunun da siyah taş içinde indiğine inanmışlardır. Meke gölünün batı kenarında bulunan siyah düz kayalara 80-70cm ebadında bir mabet açarak burada kurban kesmişlerdir. Friglerin kurbanı bildiğimiz anlamda değildir. O yıl en yakışıklı erkek kurban edilir. Kurbanın erkeklik organı kesilmek suretiyle kurban

kesme işlemi tamamlanmış olur.

Zamanla Karapınar sahipsiz ve eşkıya yatağı bir yer haline gelmiş ve ismi sanı da unutulmuş, taki Yavuz Sultan Selim'in 1514 yılında çaldıran ve 1516 yılında Mısır seferine çıkarken buradan geçmesi ve civarda yaşayan halkın şikayeti üzerine **Yavuz Sultan Selim** buranın şenlendirilip güvenli bir yer haline getirilmesi emrini vermesi ve ahşap bir Derbent Kalesi ile Sultan Selim Camiinin temellerini attırması ile tekrar hayat kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde Karapınar bir "Mukataa" (devlet arazisi) dir. Karapınar'ın mukataa arazisi olmasının sebebi; Selçuklular döneminde ticaret ulaşım yolu olarak Kuzeyde; Konya-Aksaray yolu, Güneyde Konya-Karaman yoluna önem vermeleri ve bu yollar üzerinde han-kervarsaray gibi eserler yaptırarak yolcuların yol güvenliğini sağla-

Karapınar Acıgöl.

malarıdır.

Selçuklular döneminde Karapınar toprakları Haçlı seferlerine maruz kalmış. 1101 Haçlı Seferlerinde arka arkaya gelen birinci ve ikinci kollar ve 1.Haçlı Seferleri topraklarımızdan geçmiş ve buralar harap edilmiştir.

Selçuklulardan sonra beylikler dönemine geçilmiş ve Karapınar ıssız bir Derbent Köyü olarak Karamanoğulları sınırları içinde kalmış. Ama Karapınar'ın bulunduğu topraklar sık aralıklarla Osmanlılarla Karaman oğulları arasında üç kez el değiştirmiştir. Bu yüzden ne Karaman oğulları ne de Osmanlılar tarafından dikkate alınmamış sadece Mukataa arazi olarak hayatını devam ettirmiştir. Ta ki Fatih Sultan Mehmed zamanında 1471 de Karapınar toprakları kesin olarak Osmanlıların eline geçinceye kadar bu durum devam etmiştir.

Karapınar Fatih Sultan Mehmed tarafından Osmanlı topraklarına katılmış ama Yavuz Sultan Selim'in zamanına kadar harap ve virane halde kalmıştır. Osmanlı ordularının doğu seferlerinde Kara-Binar adında bir konaklama merkezi olarak görülmektedir. Bu seferler esnasında

Karapınar Yavuz Sultan Selim'in dikkatini çekmesinden sonra tekrar Derbent Köyü olarak ortaya çıkmış. Yavuz Sultan Selim camiinin temellerini attırmış kendisinden sonra padişah olan oğlu Kanuni Sultan Süleyman'ında ilgisini çekmiş ve Konya valisi olan oğlu II. Selim'e (Sarı Selim) emir vererek burada bir vakıf şehri kurulmasını emretmiştir.

Kanuni İrakeyn Seferi'ne giderken oğlu Şehzade Mustafa'yı Karapınar'la-Ereğli arasında ilbizlik mevkiinde boğdurtmuş cenazesi daha sonra Bursa'ya götürülmüş imrahoru ve ağasının cenazeleri burada gömülmüş, mezar kalıntıları halen buradadır.

Yavuz Sultan Selim'den önce konargöçer kabileliler Bizanslılardan kalma harabeleri tamir ederek obalar halinde yerleşmişler. Zaman zaman celali eşkıyaları ve çiftbozan (levent) eşkıyaları yuvalanarak çevrede soygun ve talan yaptıkları için bu çevrede yaşayan halk buraları terk ederek Karacadağ eteklerine ve Çıralı göl civarına çekilmişler ve Yavuz Sultan Selim'in aldığı tedbirlerden sonra Kara-Binar tekrar yerleşim yeri haline gelmiştir.

Selçuk Üniversitesi Aydoğanlar Meslek Yüksek Okulu.

Yavuz Sultan Selim'in bu tedbirlerinden sonra Derbent Köyü kurulmuş ve halk toplanmaya başlamış Sultan Selim Camii'nin temelleri 49 yıl bekledikten sonra II. Selim (Sarı Selim) Konya valisi iken 1563 yılında büyük bir külliye ve bir şehirde bulunması gereken her şeyi ile birlikte tam bir Osmanlı şehri gibi kurulmuş gelip yerleşenlere bazı muafiyetler tanınmıştır. Eskiil kazasına bağlı bir kasaba olmuştur. Adına da sultan şehri anlamına gelen "Sultaniye" denilmiştir.

Bu şehrin resmiyetteki adı her ne kadar "Sultaniye" ise de halk arasında "Karapınar" olarak söylenmeye devam edilmiştir.

Külliye tam olarak inşa edilip bitirildikten sonra camii önündeki şadırvanda bir çocuk su içerken bir atlı eşkıya gelir çocuğu yakasından tutup fırlatır çocuk neye uğradığını şaşırır. Eşkıya atını suvarır, kendisi de su içip elini yüzünü yıkar ve atına binip Ereğli'ye doğru sürer. Kum sivri tepesi civarında at tökezler ve atın ayağı kırılır, kendisi yaralanır, aklı başına gelir. Daha önce kendisini bilen birine durumu anlatır ve sorar acaba der bu olay benim başıma su içen çocuğa

yaptıklarından mı geldi der. O kişi eşkıyanın önceki vukuatlarını da bildiği için der ki: Hayır bu yeni değil, bu da eski ettiklerin der.

1855 yılına kadar Eskiil kazasına bağlı olan Karapınar bu tarihte ilçe merkezi olmuş, bu tarihten sonra Eskiil Karapınar'a bağlanmış 1870'te Karapınar'a ilk kaymakam atanmış, 1882 tarihinde belediye teşkilatı kurulmuştur. Resmi adı Sultaniye olan Karapınar 1934 tarihinde belediye meclisinin aldığı kararla ismi Karapınar olarak değiştirilmiştir.

KARAPINAR COĞRAFYASI

Karapınar Konya'ya 95 km, Ereğli'ye 52 km ve Karaman'a 72 km uzaklıkta olup yüz ölçümü 3.030 km²'dir. Toprak yapısı itibarı ile kumsal, volkanik ve karsitik pek çok yer şeklinin yanı sıra erozyon önleme sahasındaki çölümsü alanları ile de ilçemiz özel bir konumdadır. Toprağın karsitik yapısından dolayı ilçede birçok obruk meydana gelmiştir. Sultaniye ve Hotamış ovalarının yanı sıra dağlık sahaların en önemlisi Karacadağ Volkanik Kütlesi, Küçük Medet Tepesi, Ayırt Meke Tepesi, Üzecek Dağı,

Meke Gölü, Karapınar Konya, Foto: Ahmet Kuş.

Osmancık Dağı ve Meke Dağı vardır. Göllerimiz ise; Meyil Obruk Gölü, Çıralı Obruk Gölü, krater gölü olan Acı Göl ve Meke Gölü'dür. Meke Gölü çift patlamayla meydana gelen bir göl olup Dünya'nın nazar boncuğu diye anılmaktadır.

İlçenin bitki örtüsü Orta Anadolu bölgesi genelinde olduğu gibi Bozkır (step) formasyonlardır. İlçenin ayrıca iklim, bitki örtüsü ve arazi şartlarından dolayı Türkiye'de rüzgâr erozyonun en yoğun görüldüğü bölgedir. Erozyonla mücadele etkin bir şekilde sürülmekte olup, yoğun ağaçlandırma sonucunda olumlu sonuç alınmıştır.

Bu coğrafi yapı dolayısıyla ilçemiz zaman zaman büyük kıtlıklar yaşamış (Koca doksan (1873, 1929, 1959) gibi bu kıtlıklar esnasında dışarıya göçler verilmiştir.

Kuruluşundan itibaren nüfus zaman zaman dalgalanma göstermiş 1868'de 6.824 nüfusa sahipken günümüzde 49.500 nüfusu vardır.

EĞİTİM ÖĞRETİM

Osmanlı döneminden itiba-

ren eğitim öğretim durumuna bakacak olursak; Osmanlı döneminde 3 sıbyan mektebi ve 3 adet medrese vardır. Sıbyan mektepleri daha sonra ilkokula çevrilmiştir.

Günümüzde ise 2 bağımsız anaokulu, 26 ilkokul, 20 ortaokul, 8 adet lise (1'i özel), 3 adet motorlu taşıtlar sürücü kursu, 3 adet özel yurt, 1 adet özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi ve 1 adet de operatör kursu vardır. 1993-1994 eğitim öğretim yılında Selçuk Üniversitesi'ne bağlı Aydoğanlar Meslek Yüksek Okulu açılmış. Bölümleri ise: Süt ve Süt Ürünleri Teknolojisi, Et ve Et Ürünleri Teknolojisi, Gıda Teknolojisi, Büyük ve Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği ve Yerel Yönetimlerdir.

Kaynaklar:

- Adem Zengin, "Karapınar - Sultanیه Şehrengizi", Karapınar Belediye Yayını, Konya 2012.
- İbrahim Gündüz, Bütün Yönleriyle Karapınar, Kuzucular Ofset, Konya 1980.
- Mehmed Eminoğlu, Konya Vilayeti Salnamele-ri, 1968 - 1904 Yılları, Konya Büyükşehir Belediyesi, 2012 Konya.
- Mehmet Doğan, "Obruk", Büyük Türkçe Sözlük, Ankara 2013, s. 1325.
- Yusuf Küçükdağ, Karapınar Sempozyumu, Konya 2001.

KARAPINAR KÜLTÜR, EKONOMİ VE SANAYİ

Adem
ZENGIN

Karapınar'ın maddi ve manevi kültürel mirası Orta Asya, Selçuklu ve Osmanlı kültür izlerini taşımaktadır. Karapınar halk kültüründe oyunlar, türküler, hikayeler, masallar, ninni, mani, bilmece, tekerleme, deyim, dua ve beddualar yöresel ve geleneksel özellikler taşır. Bunların dışında gelenekselleşmiş adetler şunlardır; çocuğa ad koyma, nişan, düğün törenleri, asker uğurlama ve ölüm sonrası törenleridir ki, bu törenler genellikle toplu ziyaretler ve eğlencelerde devam ettirilmektedir.

Belediye başkanlığınca Haziran ayında Dayanışma ve Kaynaşma şenliği düzenlenmektedir.

Düğün yemeklerine bakarsak sırayla; yoğurt çorbası, bamya yemeği, kebab, tahin helvası, yaprak sarması, pilav ve hoşaf'dır.

Yemek servisini "**ev sahibi**" olarak çağırılan kişiler yapar. "Ev sahibi" tabir edilen kişiler, düğün süresince "el göğüste" hizmet ederler.

Nişandan sonra aileler arasında çeşitli hediyeleşmeler yapılır. Düğün başlayınca; kız evindeki düğüne "**Gellancı**" denir. Düğünün son günü damat evinde "**Güveyi Kondurma**" ve devamında "**Güveyi Kurtarma**" Karapınar'a has bir gelenektir.

KARAPINAR'DA TURİZM

Karapınar ilçe merkezi ile Belediye köylerinde eski uygarlıklara ait ören yerleri, höyükler ve jeolojik şekiller bulunmaktadır. Buraların ulaşım durumları iyileştirilir ve tanıtımları yapılabilirse Karapınar turizmi gelişecektir.

Tesbit edebildiğimiz, höyük, ören yerleri ve obrukları şöyle sıralayabiliriz.

Karacadağ üzerinde Adalıda Kocaören, Dağöreni, Aşağıören, Bilören, Dağgölü, Gevenliköreni, Sarnıç Boğazı öreni, Kepez tepesi öreni, İlbizlik tepesi, Osmancık öreni, Kız Ağıl öreni, Apak öreni, Acı göl ve Meke gölü gezip görmeye değer yerlerdir.

Höyükler; Karapınar merkezinde Ali Tepe höyüğü, Karacadağ'da Yağma pınarı höyüğü, Göynük höyüğü, Afşar höyüğü, Bursal höyüğü, Büyük Sırçan höyüğü, Çimli Tepe höyüğü, Çingen höyüğü, Çukur Deper höyüğü, Ortaoba höyüğü, Eşek Tepesi höyüğü, Gedemen höyüğü, Gögezli Tepesi höyüğü, Gözlük Tepesi höyüğü, İlbizlik Tepesi höyüğü, İldanlı höyüğü, İslık höyüğü, Kazan höyük, Kayacık höyüğü, Rakka höyüğü, Sırnık höyüğü, Keşveli höyük, Tilkili höyüğü, Akören köyü Yeraltı şehri, Oymalı Köyü yeraltı şehirleri turizme açılmayı beklemektedir.

Hürrem Sultan Hamamı

“**Obruk**” oyuk, çukur, çökmüş yer anlamındadır. Obruklar birer tabiat harikasıdır. Karapınar’da şuana kadar 43 obruk oluşmuş, yenileri de her an oluşabilir. Karstik kökenlidirler.

Çıralı obruğu ve meyil obruğu görülmeye değer, canlı obruklardır. Bunların dışında Akviran obruğu, Kızıl obruk, Aren obruğu, çoban şamil obruğu, Dikmen obruğu, Güvercinli obruğu, Ganggalı obruğu, Putur obruğu, Sekizli obruğu, Yavşan obruğu, İnoba obruğu, Zincanlı obruğu ve Konya – Adana yoluna 200 metre uzakta Yarımoglu obruğu. Buralar bilhassa coğrafyacı ve jeologlar tarafından görünmeye ve incelenmeye değer yerlerdir.

Karapınar Reşadiye Camii.

KARAPINAR’IN KÜLTÜR VARLIKLARI

Sultan Selim Camii ve Külliyesi: Kanuni Sultan Süleyman zamanında, II. Selim’in Konya valiliği esnasında 1560-1563 yılları arasında Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Sultan Selim külliyesindeki camii kare planlı, çifte minareli, Göktaş denilen koyu gri renkli taş ile yapılmıştır. Tek büyük kubbe ile önündeki son cemaat yerinde 5 küçük kubbe olmak üzere 6 kubbe ile örtülüdür. Minber beyaz ve gri mermerlerden yapılmıştır. II. Selim devrine ait Kuran-ı Kerimler Mevlana müzesine taşınmıştır.

Yağma Pınarı Camii: Kışla Köyü’nün yağma pınarı obasındadır. II. Selim’in şehzadeliliği zamanında yapılmıştır (1559). 4 tromp üzerinde yükselen tek kubbe ile örtülmüştür. 13 metre enli kare planlıdır. Karadağ taşlarından kesme ve düzme taşlarla yapılmıştır. Mihrap ve minberi tahrip edilmiştir. Restorasyonu yapılmış, haziresinde halen açık olan mezarlık vardır.

Reşadiye Camii: 1911 yılında taş yapı olarak, kare planlı ve tek kubbeli olarak yapılmıştır.

Karapınar'ın adına kaynaklık eden pınarın çıktığı mevki.

Bir minaresi vardır.

Hürrem Sultan Hamamı:

II. Selim'in annesi Hürrem sultan tarafından yaptırılmıştır. Mimar Sinan'ın eserlerinden olup kare şeklinde 10x10 metre ebatındadır. Tek ve büyük bir kubbeyle örtülmüştür. Kubbenin ortasında ahşap camlı bir aydınlatma tertibatı vardır. Bugün müze binası olarak da kullanılmaktadır.

Tarihi Çeşmeler: Çarşı çeşmesi (Selimiye çeşmesi) 1569 yapımı ve orijinaldir. Selimiye şadırvanı (şad'r-revan), koca çeşme (taş çeşme), ağa çeşmesi (çetmi çeşmesi), apak çeşmesi, Hacı İsa çeşmesi, Sırçalı köyü "Künk" çeşmesi tarihi yapılardan olup Karacadağ'daki kaleler harap halindedir.

KARAPINAR'DA EKONOMİ VE SANAYİ

Karapınar'ın en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Küçük ve büyük baş hayvancılık ve bilhassa süt inekçiliği ve besicilik gelişmiş olup bunlara dayalı olarak et entegre tesisi ve süt fabrikasıyla birlikte süt ürünlerinin işlendiği mandıralar vardır.

Tarım ürünlerinden, buğday, arpa, çavdar, şekerpancarı, mısır, ayçiçeği ve patates yetiştiriciliği gelişmiştir. Osmanlı döneminde boyacılıkta kullanılan cehri ekimi de teşvik ekimi de teşvik edilmiştir. Karpuz ve hırtlak ekimi yapılmakta olup, hırtlak ihraç edilmektedir.

Sanayi sitesinde; ziraat aletleri ve römork imalatı, derin kuyu ekipmanları imalatı, marangoz atölyeleri, PVC ahşap doğrama ve mobilya imalatı mermer işleme atölyeleri, 2 adet yem fabrikası ve bir adet un fabrikası mevcuttur. Organize sanayi bölgesi kısım kısım faaliyete geçmektedir.

Kaynaklar:

Adem Zengin, "Karapınar - Sultaniye Şehrengizi", Karapınar Belediye Yayını, Konya 2012.

İbrahim Gündüz, Bütün Yönleriyle Karapınar, Kuzucular Ofset, Konya 1980.

Mehmed Eminoglu, Konya Vilayeti Salnameleleri, 1968 - 1904 Yılları, Konya Büyükşehir Belediyesi, 2012 Konya.

Mehmet Doğan, "Obruk", Büyük Türkçe Sözlük, Ankara 2013, s. 1325.

Yusuf Küçükdağ, Karapınar Sempozyumu, Konya 2001.

Kaynak Kişi:

Fadimana Gündüzalp, 03.06.2012 tarihli görüşme.

Ayşe Zengin, 03.06.2012 tarihli görüşme.

KARAPINAR KAZASI VAKIF ESERLERİ VE MENKİBELERİ

Devletlerin uzun soluklu olmalarının temelinde sadece orduların güçlü olması değil eğitim-öğretim, sosyal ve kültürel alanda yapmış olduğu hizmetler de görülmektedir.

Şehir ve şehirleşmeye büyük önem veren Osmanlı Devleti, yönetiminde bulunan en küçük yerleşme birimine kadar her bölgeyi cami, mescit, han, hamam gibi sosyal tesislerle; mektep, medrese, tekke ve zaviye gibi eğitim kurumları ile donatmış, bu

kurumların işleyişini de sıkı denetim altına almıştır.

Son zamanlarda şehir ve bölge tarihi üzerine yapılan araştırmaların öneminin artması üzerine bu yazımızda Karapınar Kazasının merkez ve köylerinin vakıf eserleri ve bu kurumlara yapılan atamalar incelenecektir.

Bu incelemede **Hurufat Defterleri** dikkate alınacaktır. Hurufat Defterleri, her kazanın alfabetik sıraya göre yazıldığı 1102 H/1690 M yılında tutulmaya başlanmış ve 1255 H/1839 M yılına kadar devam eden kaza ve köylerdeki vakıf kurumları ve bu kurumlara yapılan atamaların kaydedildiği defterlerdir. Karapınar ve köylerine ait Hurufat Defterleri bu tarihler arasını kapsamaktadır.⁽¹⁾

Vakıf kurumlarında çalışan görevliler görevinden feragat eder, azledilir veya ölürse yerine başka birisi tayin edilir. Padişah değişikliklerinde atama beratları yenilenir ve bu yenilikler Hurufat Defterleri'nin kenarlarına özet olarak kaydedilir. Hurufat Defterleri'nde kazaya ait bütün vakıf eserleri, bunların banileri ile tamir ettirenleri, nelerin tamir veya ilave edildiği, atama ve vakıf problemleri kayıt altına alınmıştır.

Yavuz Sultan Selim (1470 - 1520)

(1) Derya Karakaya, Eski/Karapınar Kazası Vakıf Eserleri, Konya 2013, s. 3.

KARAPINAR'IN KURULMASI

Osmanlı Devleti, XVI. yüzyıldan itibaren tehlikeli geçit yerlerine derbent köyleri kurmuş, güvenlik buraya yerleştirilen ve derbentçi adı verilen kişilerle sağlanmaya çalışılmıştır. Anayollar üzerindeki yerlerin güvenliğini sağlamada zorluk çeken devlet, bu köylere iskanı özendirmek ve bu bölgede ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmak amacıyla külliye inşaatı ettirmiştir. İşte Karapınar da bu iskan metodu sonucu XVI. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

Karapınar'ın bölge olarak en önemli özelliği İstanbul'u Çukurova, Suriye ve Hicaz'a bağlayan yollar üzerinde bulunmasıdır. Hacıların geçit yolu olması sebebiyle I. Selim **Çaldıran Seferi** (1514) dönüşünde burada bir **derbent köyü** kurulmasını emretmiş ve etrafı surlarla çevrili Karapınar köyü kısa zamanda 1515'te inşa edilerek derbentçiler yerleştirilmiştir. Ancak buraya iskan kolay olmamış buraya yerleştirilenler, sosyal ve ekonomik olumsuzluklar sebebiyle kısa sürede terk ederek başka yerlere yerleşmişlerdir. Kaçan köylülerin yeniden yerlerine dönmeleri için çeşitli önlemler alınmış, buraya yerleşenler avarız ve tekalif vergisinden muaf tutulmuştur. Ayrıca kaçanların geri dönmeleri için Karaman valisine emirler yazıldıysa da pek etkili olmamıştır. Bundan dolayı Karapınar 1530'lu yıllarda harabe durumundadır. **II. Selim'in Konya valiliği döneminde** bu derbent köyüne bir külliye inşa edilerek kasaba **Sul-**

taniye adıyla yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Kanuni Sultan Süleyman, külliye inşaatı devam ederken Konya havzasında pek çok köy, mezra ve yaylağı külliye vakfettik üzere oğluna vermiştir. Karapınar'a 120 hanenin iskan edilmesine dair **20 Nisan 1560** tarihinde bir

II. Selim (1524 - 1574)

emir çıkartılarak Karapınar'ın kurulması sağlanmıştır. Bu çerçevede **2 Eylül 1579** tarihli bir hükümlerle Niğde ve Aksaray kadılarından Karapınar'a nalbant, kasap, bakkal, ekmekçi, demirci, terzi ve paçacı esnafından gönderilmesi istenmiştir. Fakat devletin iskan konusuyla yakından ilgilenmesine rağmen istenilen sonuç alınamamıştır.

KARAPINAR'IN ESKİL KAZASININ MERKEZİ OLMASI

Eskil kaza olarak Konya Sancağının sınırları içerisinde Aksaray ile Emirgazi arasında yer almaktaydı. Tuz Gölü'nün güneyinde ve ona sınır olan kaza, doğuda Emirgazi, batıda Aksaray, güneyde ise Karaman ile çevrilidir.

Eskil kaza olarak Osmanlı Döneminde tarihi hac yollarının üzerine kurulmuş bir yerleşim merkezidir. Karapınar ise kaza sınırları içerisinde yer alan bir kasaba idi. Karapınar 1563 yılında kuruluşu tamamlanınca çevre köylerle rahat bağlantının kurulabileceği, köylünün birçok ihtiyacını karşılayacağı bir kasaba haline gelmiştir. Karapınar'ın Eskil Kazası'nın merkez kasabası olması buradaki külliye'nin tamamlanmasından sonradır. **Karapınar'ın kaza merkezi olduğuna** dair kayıtlar 28 Mayıs 1571 ve 11 Haziran 1571 tarihli iki hükümdür. Her iki belge de Sultaniye Kadısına hitaben yazılmıştır. Ayrıca Karapınar'a merkezden gönderilen resmi yazıların büyük çoğunluğunun Eskil Kadısına hitaben yazılması da

bunu desteklemektedir. Ayrıca XVII. yüzyılda bazı belgelerde Eskil Kadısından bahsedilmeksizin Karapınar Kadısına şeklinde yazıldığı olmuştur. Nitekim Ekim 1641 tarihli hükümlerinde Karapınar Kazası ifadesi geçmekte, 7 Temmuz 1657 tarihli başka bir hüküm ise Karapınar Kadısına gönderilmiştir.⁽²⁾ Eskil Kazasının mahkemesinin de Karapınar da bulunması buranın kazanın merkezi olduğunu kanıtlamaktadır.⁽³⁾

1847 tarihli Konya Salnameleri incelendiğinde Konya'nın kazaları arasında Karapınar'ın müstakil bir kaza merkezi olarak zikredildiği görülmektedir.

XVI VE XIX. YÜZYILLAR ARASI HURUFAT DEFTERLERİNDE KARAPINAR'A BAĞLI MAHALLE VE KÖYLER

Karapınar'da bu dönemde adı geçen mahalleler: Hankapı/Hanönü, Han Timurlu, Apak, Çepni⁽⁴⁾, Hatçı, Öyük, Derviş Mehmet, Hüsnü ve Karabaş mahalleleridir.

Hankapı/Hanönü Mahallesi: Karapınar'ın eski mahallelerinden olup adını ne zaman aldığına dair kesin bir bilgi yoktur. İbrahim Gündüz, mahallenin II. Selim'in yaptırdığı hanın kuzeydoğusuna yerleşen halk tarafından kapı önü anlamında isimlen-

(2) Yusuf Küçükdağ, "Karapınar Kasabasının Kurulması ve İskan Durumu", Karapınar Sempozyumu, Konya 2001, s. 7-24.

(3) VAD. No: 1069, vr. 33; VAD. No: 1137, vr. 31b.

(4) Anadolu'nun bir Türk yurdu haline gelmesinde en mühim rolü oynamış Oğuz boylarından birisidir. Çepni, Karapınar'da bir mahalle adı, Anadolu'da pek çok yerde de köy adıdır.

Sultan Selim Cami, Karapınar - Konya.

dirildiğini ifade etmektedir. Bu dönemde Hurufat Defterleri kayıtlarına göre mahallede Ahmet Ağa Mescidi, Hacı Ömer ve Hacı Osman Mescidi, Hacı İbrahim Ağa Mescidi bulunmaktadır.⁽⁵⁾

Apak Mahallesi: Bu mahalle adını Apak Ören denilen obadan gelip yerleşenlerden almıştır. 1572 yılında Karakışla, Osmanlık ve Devler köylerinden birçok ailenin sürgün olmaktan kurtulmak için mahalleyi kurdukları rivayet edilmektedir. Hurufat Defterleri kayıtlarında mahallede, Hacı Himmet Mescidi bulunmaktadır.

Çepni Mahallesi: Oğuzların 24 boyundan birisi olan Çepni boyuna Atçeken oymaklarının içerisinde rastlanmakta ve Çepni Köyü adını bu boydan almaktadır.⁽⁶⁾ Karapınar kurulduktan sonra vergiden muaf olmak isteyen köy halkı mahalleyi kurmuştur. Hurufat Defterleri kayıtlarında mahallede sadece mahalle mescidi bulunmaktadır.

Karapınar'da bu dönemde adı geçen köyler şunlardır.

Arısama, Apak, Akvıran, Salur Kızılla, Gicen, Akçeşehir, Karavıran, Emirgazi, Hotamış, Beyvıran, Egen, Hortu, Muradca, Yağmapınar gibi önemli köyleri vardır.⁽⁷⁾

Salur, Oğuzların tarihinde önemli roller oynamış boylardan birisidir. Moğol Devrine kadar adı Salgur'dur. Salurlar Anadolu'nun iskanında önemli rol oynamış, Kadı Burhaneddin gibi pek çok büyük şahsiyet bu boya mensuptur. Bütün bunlar da Salurların, Kınık, Kayı ve Avşar gibi Oğuzların en büyük boylarından olduğunu göstermektedir. Konya bölgesi Salur yer adlarının en çok bulunduğu bölgelerden birisidir.⁽⁸⁾

Karapınar Kazasında Bulunan Vakıflar

Sultan Selim Külliyesi Vakfı: Osmanlı Devleti ana yollar üzerinde tehlikeli yerlerin güvenliğini sağlamada güçlük çek-

(5) Karakaya, a.g.e., s. 10-11.

(6) Faruk Sümer, Oğuzlar, İstanbul 1992, s. 247.

(7) Karakaya, a.g.e., s. 12-24.

(8) Sümer, a.g.e., s. 249, 252.

tiğinde oraya iskanı özendirmek, ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmak için külliyeler inşa etmiş, bunların varlığının sürdürülebilmesi için de vakıflar tahsis edilmiştir. İşte Sultan Selim Külliyesi Vakfı bu şekilde kurulmuştur. Şehzade II. Selim Konya valisi iken külliye'nin inşası sırasında Kanuni oğluna Akşehir ve Yunak'tan başlamak üzere Karaman'a kadar pek çok toprağı külliye'ye vakfetmek üzere vermiştir. Bu yönüyle bu vakıf Osmanlı Devleti'nin zengin vakıfları arasına girmiştir.

Hurufat Defterleri incelendiğinde Sırçalı, Suğur, Apak, Keyceba, Kemer, Çoğlu, Yağmapınar, Emirgazi, Arısama, Salur, Gicen, Karaviran, Kuzviran ve Gene köyleri Karapınar/Sultaniye Vakfı olarak vakfedilen köylerdir.

Bektutiye Medresesi Vakfı: Bektutiye Medresesi Dulka-dirli Beyi Nasirüddin Mehmet Bey tarafından Maraş'ta yapılmış ilk medresedir. Kayıtlara baktığımızda Hortu Derben-di'nde bulunan Yeni Cami'ye atanan görevlilerin maaşlarının Maraş'taki Bektutiye Medresesi gelirlerinden karşılandığı görülmektedir.

Haret Salış Zaviyesi: Ağçeler Ağılı, Bahri Dolusu ve Kösre Taşlı isimli mevzilerde bu vakfa ait bir çiftlik olduğu kayıtlıdır. Hurufat Defterleri kayıtlarında hakkında başka bilgi bulunmamaktadır.

Sarı Saltuk Zaviyesi: Hurufat Defteri kayıtlarındaki bu zaviyede adı geçen Sarı Saltuk'un efsanevi bir hayatı bulunmaktadır. Hacı Bektaşî Veli'nin müritlerinden olan ve Balkanların Osmanlı tarafından fethinde ve İslamiyet'in burada yayılmasında büyük emeği geçen Sarı Saltuk, beylerin ve kralların mezarına sahip çıkmak isteyeceklerini söyleyerek her isteyene verilmek üzere birer tabut hazırlamalarını vasiyet etmiştir. Saltukname'de verilen bilgiye göre Bosna-Blagay, İstanbul, Makedonya-Ohri, Arnavutlu-Akçahisar, Bulguristan-Koligra Kalesi, Romanya-Babadag'da olmak üzere 12 mezarı bulunmaktadır.

MENKİBELER

Işıklar Köyünde tekke olarak bilinen dört duvarla çevrili, üstü düz dam olan bir yer bulunmaktadır. Anlatılanlara göre burada yatır varmış. Köyün cemaati yatısı namazından çıktıktan sonra

zaviyenin ışıkları yanar ve içeriden rükuye varan insanların çıkardığı sesler gelirmiş. Uzaktan zaviyenin ışıkları ve içerde namaz kılan insanlar görünürmüş. Bu durum sabah namazını kılmak için hocanın geleceği zamana kadar devam edermiş.

Işıklar Köyü için anlatılan bir menkıbe de şöyledir:

Burada zamanında bir çiftçi varmış. Bir gün tarlasında çift sürerken bir tabur veya bir birlik asker komutanları ile birlikte yanına gelmiş. Komutan adamın yanına gelip karınlarının aç olduğunu ve askerlerini doyurup doyuramayacağını sormuş. Adam da azığının içinde ne varsa paylaşacağını söylemiş. Çiftçinin bir ağacın dalında çıkışı ve içinde de dört arpa bazlaması (mayalı) ile bir kap suyu varmış. Komutan adamın azığına bakmış, bunlarla doymayacaklarını söyleyince çiftçi,

Komutanım sizin karnınızı doyuracak olan belli. Besmele çekip başlayın yine doymazsanız o zaman ben doyururum karnınızı demiş.

Komutan ve askerler besmele ile yemeye başlamışlar. Herkes doyduktan sonra bakmışlar yiyecekler hiç yenmemiş gibi aynen duruyormuş. Bunun üzerine komutan çiftçiye kim olduğunu sormuş ve yanında onu da götürceklerini söylemiş. Adamlar birlikte yola düşmüş, tarla süren öküz ve saban olduğu yerde kalmış. Çiftçi bakmış ki komutan götürüyor, elinde tarla süren sabanın toprağını temizlemek için kullanılan çekeli büyük bir kayaya dokundurunca kaya ortadan

ikiye bölünmüş. Bunu gören komutan çiftçinin keramet sahibi birisi olduğunu anlamış. Yanında götürmekten de vazgeçerek bir isteğinin olup olmadığını sormuş. Çiftçi de Işıklar Kasabası'nın vergiden muaf olmasını istemiş. Böylece yakın zamana kadar Işıklar vergiden muaf olmuş.

İbrahim Gündüz, Ekizli Köyü halkının anlattığı bir menkıbeyi şöyle aktarır. Ekizli Köyüne vaktin birinde Bor'dan Hızır Şeyh'i ziyaret etmek için İbrahim Efendi adında yabancı bir adam gelmiş. Adam rüyasında öleceğini görünce sabun, kefen ve mezar taşını hazırlayarak Ekizli Köyüne gelmiş. Akşam cemaatle oturup sohbet etmişler. Bir ara adam cebinden köstekli saatini çıkarıp, yarın ben falanca saatte öleceğim. Beni Işıklar ile Ekizli arasında bulunan Hızır Şeyh'in kabrinin yanına defnedin, deyip köstekli saatinin onun cenazesini kaldıracağını söylemiş.

Hıdırışık/Hızır Şeyh, İbrahim Gündüz'ün anlattığına göre Hz. Mevlâna ile birlikte Belh'ten Karaman'a gelen Yakup Şih, Ümmühani Şih adlı kardeşlerden birisidir. Bu üç kardeş Karacadağ'ı yurt edinmiş Yakup Şih ve Hızır Şih burada ikiz kız kardeşlerle evlenmiş daha sonra ayrılarak farklı farklı yurtlar edinmişler. Hızır Şih, Ekizli Köyünün kuzeybatısında eskiden Kayalı Kışlası denilen yerin doğusunda bir yere yerleşmiştir. Mezarı da buradadır. Yakup Şih ve Ümmühan Şih'in türbeleri de Işıklar Kasabasında olup rivayete göre Işıklar adını bu şeyhlerden almıştır. Emirgazi'ye adını veren Emrullah Gazi'nin Ümmühan Şeyh'in

eşi olduğunu ve önemli bir savaşta şehit olduğunu söyleyenler de vardır.⁽⁹⁾

Başta oradaki insanlar inanmamış. Ertesi gün adam söylediği saatte vefat etmiş. Cenaze namazı kılındıktan sonra cemaat bu adamın öldüğü saati bilmesi dolayısıyla cenazesini Ekizli Köyü'nün içine defnetmiş. Anlatılanlara göre her yıl adamın kabri yarılır. Tamir etmelerine rağmen ertesi yıl yine aynı olay yaşanmıştır. Muhtemelen gömülmesini vasiyet ettiği yere gidermiş.

Bağdaylı veya Sırçalı köyünden birinde bir mağara varmış. Bu mağarada biri kadın biri erkek iki kişi yaşamış. Bunlar karı koca mı yoksa iki kardeş mi bunu bilemiyoruz. Bu iki kişiden kimenin haberi yokmuş. Gündüz dışarı çıkmaz gece ekinlerin başağını toplar mağaraya giderlermiş. Köylüler ekinlere neler olduğunu anlamak için etrafı aramışlar bir şey bulamayınca mağaranın önüne kül dökmüşler. Sabah olup mağaranın önüne geldiklerinde iki farklı ayak izi ile karşılaşmışlar. O günden sonra bu iki kişiye **Külebasan** denmiş.

Yine Işıklar'da **Mustafa Hoca** diye biri varmış. Aynı zamanda Deli Hoca derlermiş adama. Eşegine ya palansız biner ya da yanında götürürmüş. Bir gün Kayalı Kasabası'na gelmiş.

Bu gün bizim köyden Ali ölmüş Bağdat'ta cenazesini kıldık, şehit oldu, demiş. Fakat oradakiler buna inanmamış. Aradan birkaç gün geçtikten sonra hocanın

söylediği haber doğrulanmış.

Hoca bir gün de Fadik adlı bir kadının evine misafir olmuş. Kadının hocaya karının açlığını sorup yiyecek bir şeyler hazırlamış. Yanına da bir kaba pekmez koymuş, kızını nişanladığını pekmez de onun tatlısı olduğunu söylemiş. Hoca kime verdiğini sorunca **Âşık Hasan**'a verdik demiş. Bunun üzerine hoca Işıklar da Hamza bekardı ona verseydin ya demiş. Kadın da biliyorum hocam Hamza'nın bekâr olduğunu ya o kızın dayısı olur demiş. Kızını verdikleri adam biraz yaşlıymış, hoca da dedesi yaşında birine vereceğine dayısına ver daha iyi demeye getirmiş lafı. Bu olaydan sonra kızın nişanından cayılmış ve kız başkasına vermişler.⁽¹⁰⁾

Karapınar'da sınanmış yerlerden birisi de **dede** ve **düçük dede** olarak adlandırılan çevresindeki toprak ve bitki örtüsüne göre ağaçlık bir yerdir. Buranın en büyük özelliği halkın anlattığı rivayetlerdir. Buradaki ağaçlardan kuru veya yaş bir parça alanın canına veya malına mutlaka bir zarar gelmektedir. Gündüz'ün anlattığına göre Seyit Hacı Yaylası sakinleri bu ağaçlardan dal kesen veya kurumuş dalları yakmak için evine götürülenlerin çeşitli felaketlere uğradıklarını görmüşlerdir. Bunun örnekleri çoktur. Yolda giderken kırbaç yapmak için dal kesen adamın yolda atı ölmüş. Başka birinin çakı ile dal kesmeye çalışırken eli kesilmiştir.⁽¹¹⁾

(9) İbrahim Gündüz, *Bütün Yönleriyle Karapınar*, Konuya 1980, s. 313-17.

(10) Nail Karakaya (1941 doğumlu)'dan alınan bilgi. Kayalı Kasabası Kokarkuyu yaylası sakinlerindedir.

(11) Gündüz, a.g.e., s. 326.